

norrstyrelsen

RAPPORT 2009:2

En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för högre utbildning och forskning

Högre utbildning och forskning i Region Norrland

Förord

Norrstyrelsen har bildats för att förbereda sammanslagningen av landstingen i Norrbottens, Västerbottens och större delen av Västernorrlands län till en regionkommun med arbetsnamnet Region Norrland. Det är en ideell förening som bildats av de tre landstingen samt kommunförbunden i Norrbottens och Västernorrlands län och Region Västerbotten. Vid sidan av styrelsen och dess arbetsutskott är 140 förtroendevalda och ett stort antal tjänstemän från landsting, kommuner, kommunförbund/regionförbund, statliga myndigheter, näringsliv och andra organisationer engagerade i de många arbetsgrupper som förbereder regionbildningen. Med Region Norrland vill vi skapa förutsättningar för ett starkare och mer livskraftigt Norrland – en regionkommun som kan tillhandahålla hälso- och sjukvård och skapa utvecklingsförutsättningar på ett effektivare och uthålligare sätt än de tre landstingen var för sig kan göra.

För att informera om sitt arbete och skapa intresse och engagemang i regionfrågan kommer Norrstyrelsen att publicera stora delar av sitt arbete i en rapportserie. Det gäller inte minst de kartläggningar av olika verksamhetsområden som en rad arbetsgrupper har gjort. Denna rapport behandlar högre utbildning och forskning i de tre länen och diskuterar de möjligheter och utmaningar regionbildningen erbjuder inom detta område. Ordförande för den grupp som utarbetat rapporten är Elisabeth Lassen (s), Sollefteå, med Anna Lindberg, Regionala enheten på Norrbottens läns landsting, som huvudsekreterare.

Jan-Åke Björklund
Projektledare för Norrstyrelsen

Norrstyrelsen

Hemsida: www.norrstyrelsen.se

Vid frågor om rapporten, kontakta:

Anna Lindberg (070-368 81 41)

anna.lindberg@nll.se

Innehåll

Inledning	5
Högre utbildning och forskning utifrån ett regionalt utvecklingsperspektiv	5
Befolkning	6
Utbildningsnivå	7
Övergång till högre studier	7
Högre utbildning	8
Fyra universitet i regionen	8
Bolognaprocessen	9
Kvalificerad yrkesutbildning	10
Övriga utbildningsanordnare	10
Samarbeten kring kompetensförsörjning	10
Norrbotten	10
Västerbotten	11
Västernorrland	12
Samarbeten kring högre utbildning	12
Akademi Norr	13
Lapplands kommunalförbund	13
Högskoleförbundet Östra Norrbotten	14
Samverkan kring läkarutbildning	14
Forskning	14
Forskningsfinansiering	15
Prioriterade forskningsområden	16
Luleå tekniska universitet	16
Umeå universitet	16
Sveriges lantbruksuniversitet	17
Mittuniversitetet	17
Forskningsinstitut och andra forskningsmiljöer	17
Centrumbildningar	18
Luleå tekniska universitet	18
Umeå universitet	19
Sveriges lantbruksuniversitet	20
Mittuniversitetet	21
Landstingens FoUU	21
Norrlandstingens FoUU	21
Kommunernas FoU	22
Norrbotten	22
Västerbotten	23
Västernorrland	23
Forskningspropositionen	23
Strategiska forskningsområden	24
Innovationskontor	24
Samverkan	25
Universitetens samverkan med det omgivande samhället	25
Luleå tekniska universitet	25
Umeå universitet	26
Sveriges lantbruksuniversitet	26
Mittuniversitetet	27
Landstingens samarbete med universiteten	27
Samverkan mellan universiteten	27
Verksamhetsförlagd utbildning	28
Regionaliserad läkarutbildning	28
Gemensam forskarskola	28
FoU-samarbeten på EU-arenan	29
Europaforum Norra Sverige	29
Naturbruksgymnasierna	30
Avslutande reflektioner	30

Sammanfattning

Denna rapport är en kartläggning av regionens tillgångar avseende högre utbildning och forskning inför bildandet av en sammanhållen norrländsk region. Med region avses Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland.

Befolkningsstrukturen i de tre länen är likartad med befolkningsminskning och åldersobalans. Kommunerna med inflyttning återfinns vid kusten med några inlandskommuner som undantag. Regionens utbildningsnivå ligger i paritet med riket men de inomregionala skillnaderna är stora då utbildningsnivån och övergången till högre studier är högre i universitetsstäderna än i inlandet. Det finns även en obalans mellan könen med högre utbildningsnivån och övergången till högre studier bland kvinnorna.

I regionen finns fyra universitet. De är viktiga motorer i regionens utveckling. Stora delar av den inflyttning som sker till länen är relaterad till högre studier. Tillgängligheten till högre utbildning i regionen är idag god utifrån ett individ- och kompetensförsörjningsperspektiv. Tillsammans har de fyra universiteten verksamhet i stora delar av regionen. Umeå universitet har fler studerande från andra delar av landet än Luleå tekniska universitet och Mittuniversitetet. Alla tre universiteterna är dock såväl riksrekryterande som riksexporterande.

Idag finns etablerad samverkan kring högre utbildning mellan kommuner och universiteterna inom ramen för Akademi Norr, Lapplands kommunalförbund och Högskoleförbundet Östra Norrbotten. Därmed finns erfarenhet av samarbete över kommun- och länsgränser. Samtliga universitet bedriver decentraliserad utbildning/nätbaserad utbildning.

I regionen finns ett 90-tal kvalificerade yrkesutbildningar. För att säkerställa regional relevans och spridning är samverkan i någon form av regionalt forum viktigt. Kartläggningen visar att det i länen finns flera samverkanskonstellationer avseende kompetensförsörjningsfrågor i länen.

Forskningen som bedrivs i länen, vid universitet och forskningsinstitutioner, har internationell konkurrenskraft. Det bedrivs såväl grundforskning som tillämpad forskning. Universiteterna har de senaste åren arbetat med profilering av sina starka forskningsområden.

På länsnivå görs insatser för att stärka regionens forskning, dels i form av formaliserade samarbeten, men även i form av ekonomiska satsningar på centrumbildningar, enskilda forskningsprojekt men även uppbyggnad av regionala innovationssystem. Samarbete över länsgränserna i form av proaktiva insatser för att öka regionens medverkan i kommande ramprogram görs inom ramen för Europaforum Norra Sverige.

Kartläggningen visar att det i länen finns etablerad trippel helix-samverkan, det vill säga samverkan mellan akademi, samhälle och näringsliv vid till exempel centrumbildningar och andra forsknings- och utvecklingsmiljöer.

Universitetens starka forskningsområden, totalt ett tjugotal, återfinns i de strategiska forskningsområden som utpekades i forsknings- och innovationspropositionen som presenterades 2008, vilket innebär ökade finansieringsmöjligheter för dessa forskningsmiljöer.

De tre landstingen bedriver verksamhet inom forskning, utveckling och utbildning (FoUU) i varierande omfattning och sedan några år tillbaka pågår ett arbete med att stärka samverkan mellan de fyra nordligaste länen i denna fråga samt med att bygga upp strukturer. Det sker främst genom Norrlandstingens FoU-råd. Det nyligen påbörjade projektet Regionaliserad läkarutbildning är ett exempel på samverkan mellan de fyra nordligaste landstingen och universiteterna.

I regionen finns även FoU-verksamhet inom kommunsektorn. FoU Norrbotten och FoU Västernorrland är forsknings- och utvecklingsmiljöer som uti-

från kommunernas behov arbetar med att stärka kunskapsutvecklingen.

En viktig samverkansfråga för kommuner och landsting med universitetet avser verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningar inom hälso- och sjukvård liksom lärarutbildningen är beroende av verksamhetsförlagd praktik.

Universitetens tredje uppgift samverka med omgivande samhälle är viktig. Förväntningarna på universiteten är höga. Samtliga universitet har strukturer för samverka med det omgivande samhället – dock organiserad på olika sätt. Samverka ska vara utformad så att den kommer både näringsliv, universitet och samhället tillgodo.

I regionen finns sju naturbruksgymnasier, två vardera i Norrbotten och Västerbotten med respektive landsting som huvudman, tre i Västerbotten med respektive kommun som huvudman. Av Ansvarskommitténs betänkande framgår att naturbruksutbildningar ska ingå i regionkommunens ansvar där landstinget är huvudman.

Inledning

Norrstyrelsen är en ideell förening med uppgift att förbereda bildandet av en sammanhållen norrländsk region. Medlemmar i föreningen är Norrbottens läns landsting, Västerbottens läns landsting, Landstinget Västerbotten, Kommunförbundet Västerbotten, Region Västerbotten samt Kommunförbundet Norrbotten.

Norrstyrelsens arbetsgrupper har till uppgift att belysa en rad sakområden inför bildandet av den nya regionen. Arbetet indelas i tre faser:

- 1 Kartläggning och kunskapsuppbyggnad.
- 2 Vision och mål.
- 3 Verksamhetsinriktning.

Denna rapport avser kartläggningen av området Högre utbildning och forskning. Utgångspunkten har varit att utifrån ett regionalt utvecklingsperspektiv beskriva regionens¹ tillgångar avseende högre utbildning och forskning. Kartläggningen omfattar även etablerade samarbeten inom kompetensförsörjning, högre utbildning samt forskning.

Även naturbruksgymnasierna ingår i denna kartläggning då landstingen i Norrbotten och Västerbotten är huvudmän för naturbruksutbildarna.

Högre utbildning och forskning utifrån ett regionalt utvecklingsperspektiv

Tillgång till högre utbildning och forskning är viktigt för att vara en konkurrenskraftig region med hållbar utveckling och tillväxt med god kompetensförsörjning, livslångt lärande och goda forskarmiljöer. Kunskap och kompetensutveckling är ett verksamhetsområde inom arbete med regional utveckling och innebär arbete med utbildnings- och kompetensförsörjningsfrågor inklusive forskning och utveckling.

Flera aktörer ingår i det regionala utvecklingsarbetet. Universiteten är en av dessa med ett stort ansvar för det livslånga lärandet och att säkerställa lokal tillgång på kunskap.

Regional utveckling innefattar flera politikområden. Målet med den regionala utvecklingspolitiken är väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregio-

¹ Med regionen avses de tre länen Norrbotten, Västerbotten och Västerbotten.

ner med en god servicenivå i alla delar av landet. Åtgärder inom i princip samtliga politikområden är av betydelse för den regionala utvecklingen för möjligheterna att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken.

Den regionala utvecklingspolitiken är inriktad mot att skapa tillväxt, en hållbar utveckling och en god servicenivå för kvinnor och män i alla delar av landet. Tillväxten skapas på lokal och regional nivå, av människor i företag. Den regionala utvecklingspolitiken utgår från lokala arbetsmarknadsregioners funktions sätt för att skapa strukturella förutsättningar i såväl gles- och landsbygd, små och medelstora städer som i storstadsområden.

Den regionala utvecklingen tar sitt avstamp på EU-nivån med den så kallade Lissabonstrategin och Göteborgsstrategin som grund. På nationell nivå beskrivs den regionala utvecklingspolitiken i strategin före regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning.

Nationell tillväxt är beroende av den tillväxt som skapas lokalt och regionalt. Konkurrenskraftiga regioner och individer är en förutsättning för ett konkurrenskraftigt Sverige. Ju fler regioner som har en stark och expansiv ekonomi, desto bättre är det för hela Sverige. Fler ekonomiskt starka regioner gynnar tillväxten även för i Sverige svagare regioner.

Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 ska bidra till att skapa konkurrenskraftigare regioner och individer i Sverige. Regeringen identifierar följande nationella prioriteringar för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013: Innovation och förnyelse, Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, Tillgänglighet samt Strategiskt gränsöverskridande samarbete.

Den nationella strategin är en plattform för en helhetssyn och sektorssamordning för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning. Hållbar utveckling ska genomsyra allt regionalt utvecklingsarbete. Den hållbara utvecklingens tre dimensioner – den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga – är lika betydelsefulla och ömsesidigt beroende av varandra.

Nationella strategin bryts ner på regional nivå i ett regionalt utvecklingsprogram som är ett övergripande strategiprogram för respektive läns utveckling. Därtill kommer mer operativa program som till exempel det regionala tillväxtprogrammet.

Befolkning

Befolkningsstrukturen i regionen är likartad. I såväl Norrbotten och Västerbotten som Västernorrland är befolkning starkt koncentrerad till kusten och några tätorter². I Norrbotten finns därutöver förhållandevis stora befolkningskoncentrationer i Kiruna, Gällivare och Kalix. Många kommuner i Västerbottens inland tillhör de befolkningsmässigt minsta i landet med Lycksele undantaget. Västernorrlands inland kännetecknas generellt av stor gleshet, små tätorter och långa avstånd.

² Antal invånare per 2008-12-31 är i Luleå 73 406, Umeå 112 728 och Sundsvall 94 955.

Norrbottnen och Västernorrland har under de senare åren haft en minskande befolkning med undantag för något år. Västerbotten visar befolkningsökning med undantag för något år. Sammantaget minskar befolkningen i regionen.

Något som utmärker många av de minsta kommunerna, vilket gäller i samtliga län, är ett betydande kvinnounderskott. Ett annat utmärkande drag är åldersobalansen med tyngst försörjningsbörda just i de minsta kommunerna, fjällkommunerna samt några ytterligare kommuner i Västerbottens län och kommunerna i östra Norrbotten.

Utbildningsnivå

Andelen med eftergymnasial utbildning är i Norrbotten och Västerbotten i stort sett i paritet med riket, något lägre för män och något högre bland kvinnor. I Västernorrland är den lägre än i riket. Gemensamt för de tre länen är skillnader mellan män och kvinnor. Kvinnorna har som regel en högre utbildningsnivå än männen. Det finns även inomregionala skillnader. Utbildningsnivån dras upp av förhållandena i universitetsstäderna³ i regionen.

Övergång till högre studier

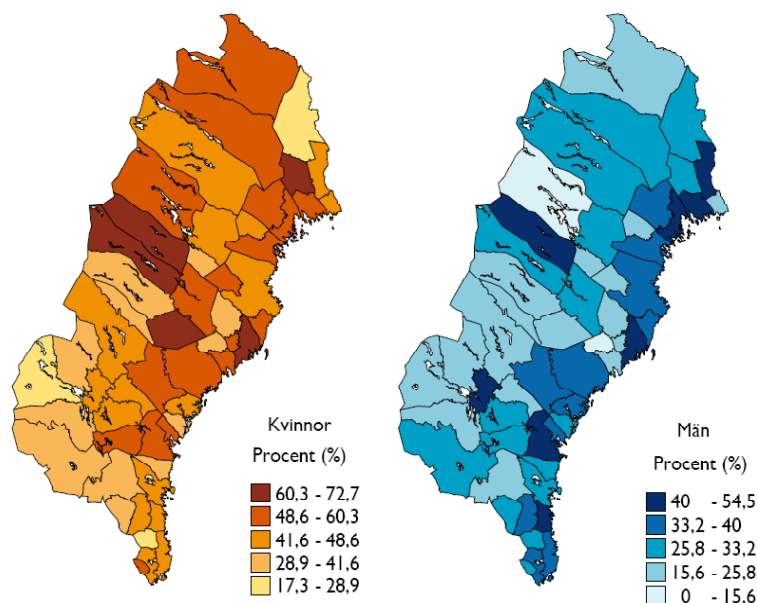
Andelen unga i regionen som påbörjar högskolestudier ligger i stort sett i paritet med riket⁴.

Värt att uppmärksamma är att skillnaden mellan kvinnor och män är mycket stor i stora delar av regionen. Dessutom finns en inomregional skillnad. Övergången till högre utbildning är större i kustkommuner med god närhet till universitet. Övergångsfrekvensen till högre utbildning före 25 års ålder ser ut på följande sätt för de aktuella länen.

Län	Övergångsfrekvens
Norrbotten	40,3
Västerbotten	44,5
Västernorrland	39,1
Riket	43,3

Två av regionens tre län har således en lägre övergångsfrekvens än riket, medan Västerbotten däremot ligger över rikets snitt.

Studierande som avslutat en linje i gymnasieskolan läsåret 2002/03 och som påbörjat högskolestudier inom 3 år

³ Luleå, Skellefteå, Umeå, Örnsköldsvik, Härnösand och Sundsvall.

⁴ Övergången till högre utbildning inom tre år efter fullföljda gymnasie studier är i riket 44 procent.

Högre utbildning

Arbetsgruppen har inför denna kartläggning valt att betrakta högre utbildning som eftergymnasiala studier för att få en bred ansats. I detta avsnitt redovisas länens tillgångar avseende universiteten, kvalificerad yrkesutbildning, övriga utbildningsanordnare samt den samverkan som sker avseende kompetensförsörjning och högre utbildning.

Fyra universitet i regionen

I regionen finns de fyra universiteten Luleå tekniska universitet (LTU), Umeå universitet (UmU), Mittuniversitetet (MiUn) och Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). I bilagan Regionens fyra universitet sammanställs dessa universitet utifrån organisation, styrdokument, utbildningsutbud, forskning och samverkan med omgivande samhälle.

I tabellen nedan görs en sammanställning av universiteten bland annat avseende antal studenter, forskarstuderande, anslag och omsättning.

	LTU	UmU	SLU*	MiUn
Antal studenter, grund och avancerad nivå (registrerade individer på helårsbasis).	12 200	27 400	6 000	15 000
Antal studenter i forskarutbildning	640	1 200	670	180
Antal helårsstudenter	6 358	15 343	3 600	6 656
Anslag för utbildning (mkr)	592	1 128	721	519
Basanslag för forskning (mkr)	283	801	737	176
Antal anställda	1 500	4 000	2 600	900
Omslutning (mkr)	1 100	3 200	2 600	750

* Avser hela SLU:s verksamhet.

Universiteten och högskolorna har tre huvuduppgifter: att bedriva utbildning och forskning samt att samverka med det omgivande samhället. Universiteten är, inom ramen för den styrning som grundas på högskolelagen och nuvarande resurstilldelningssystem, statliga myndigheter med hög grad av självständighet vad gäller dimensionering och inriktning av den högre utbildningen. De har nationell finansiering och nationella uppdrag.

I Sverige är staten ansvarig för den verksamhet som bedrivs på högskoleområdet. Det är riksdag och regering som bestämmer vilka regler som ska gälla och hur resurserna ska fördelas⁵. Verksamheten bedrivs av universiteten och högskolorna. Högskoleverket, Verket för högskoleservice och CSN är myndigheter som bistår universitet och högskolor. En regionkommun kan inte utöva någon styrning över universiteten i regionen. Däremot finns behov av samverkan mellan universiteten och den regionala nivån.

Sveriges lantbruksuniversitet⁶ är unikt i regionen med sin profil. De tre övriga universiteten har flera likheter avseende utbildningsprofil. Samtliga universitet erbjuder utbildningar på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Utbildningsprofilerna är breda och utbildningar inom teknik, naturvetenskap, samhällsvetenskap, humaniora och hälso- och sjukvård ges i varierande utsträckning vid samtliga universitet. I tabellen nedan visas länens utbildnings-

⁵ I december 2008 presenterades utredningen Självständiga lärosäten (SOU 2008:104) som hade uppdraget att föreslå en eller flera verksamhetsformer för verksamheten vid universitet och högskolor. Förslaget innebär att universitet och högskolor ökar sin självständighet.

⁶ Det är endast den skogsvetenskapliga fakulteten som är placerad i Umeå.

profiler för 2006, det vill säga hur stor andel av helårsstudenterna i ett visst län som finns inom olika utbildningsområden.

Län	Hum/Sam	Medicin	Natur	Teknik	Underv	Övrigt	Sum.	Antal
BD	33	12	10	32	7	7	100	7 312
AC	39	23	15	9	8	6	100	16 641
Y	42	21	6	13	12	6	100	4 497
Riket	43	14	12	18	9	5	100	285 060

Källa: Högskoleverket.

Slutsatsen är Norrbotten har en andelsmässigt stor volym inom teknik, medan Västerbotten och även Västernorrland har en stor andel inom medicin/vård.

Gemensamt för universiteten är att de – i likhet med många andra universitet i landet – upplever en ökad konkurrens om blivande studenter då antalet studenter har minskat under de senaste åren. I praktiken innebär det svårigheter att ge vissa utbildningar då antalet studenter varit för litet. I dagsläget pågår arbeten med att se över universitetens utbildningsprofiler.

Universiteten befinner sig i en konkurrensutsatt situation. Idag pågår nationellt en debatt om modernisering och samordning av de svenska universiteten. För att möta den internationella konkurrensen anser universitetskanslern att antalet universitet på sikt måste minska genom sammanslagningar med bredd i grundutbildningen och spetskompetens på högre nivå.

Luleå tekniska universitet, Umeå universitet och Mittuniversitetet har erfarenhet att bedriva decentraliserad verksamhet i länen. Luleå tekniska universitet har förutom Luleå, verksamhet i Kiruna, Piteå och Skellefteå. I Skellefteå finns även Umeå universitet som förutom Umeå har campus i Örnsköldsvik och omfattande verksamhet i Lycksele och Kiruna. Mittuniversitetet har verksamhet i Härnösand, Sundsvall och Östersund.

Samtliga universitet har decentraliserad utbildning och även distans/nätbaserad utbildning. I dessa frågor samarbetar universiteten med kommunerna inom Akademi Norr, Lapplands kommunalförbund samt högskoleförbundet Östra Norrbotten. Värt att notera är att det endast är två lärosäten i Sverige – UmU och LTU – som har särskilda medel från regeringen för att bedriva decentraliserad utbildning, så kallade dec-medel.

Universiteten är i relativt hög grad regionalt rekryterande men har även studenter utanför regionen och även riket. Umeå universitet är det universitet i regionen som har störst andel av landets högre utbildning. Det avspeglar sig på befolkningssiffrorna för Umeå.

Bolognaprocessen

Regionens samtliga universitet har genomgått Bolognaprocessen⁷ som innebär att högre utbildning delas in i de tre nivåerna: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Bolognaprocessen innebär i praktiken en anpassning av betygs- och examenssystemet och ska göra det lättare för studenter och arbetssökande akademiker att röra sig över nationsgränserna i Europa. I dag är över 40 länder anslutna till detta europeiska samarbete.

⁷ Bolognaprocessen är namnet på ett förändringsarbete som syftar till att skapa ett europeiskt område för högre utbildning. Bolognaprocessens tre övergripande mål för att skapa ett europeiskt område för högre utbildning (European Higher Education Area) till år 2010 är att främja rörlighet, anställningsbarhet och Europas konkurrenskraft/attraktionskraft som utbildningskontinent.

Kvalificerad yrkesutbildning

I regionen finns ett antal kvalificerade yrkesutbildningar (KY). KY är konkret samverkan mellan staten och arbetslivet. Arbetslivets roll i en KY-utbildning är att definiera behoven och att efterfråga kompetens. Representanter från arbetslivet fyller en viktig funktion i planeringen av en utbildning och ska ställa krav på innehållet.

Utbildningsanordnare kan till exempel vara kommuner och landsting men även privata utbildningsanordnare, stiftelser och högskolor finns. I regionen finns i 99 olika KY-utbildningar⁸ (Norrbotten 29 st, Västerbotten 29 st, Västerbotten 41 st). Uppgifter om respektive utbildning finns på www.ky.se.

Ansvar för den kvalificerade yrkesutbildningen har Myndigheten för kvalificerad yrkesutbildning⁹. De bedömer ansökningar från utbildningsanordnare som vill driva en KY-utbildning och ansvarar för den statliga tillsynen av utbildningarna.

Under 2009 ersätts KY med yrkeshögskolan. Därmed samlas alla eftergymnasiala yrkesutbildningar som inte är högskoleutbildningar. Myndigheten för yrkeshögskolan ska starta 1 juli och ersätter KY-myndigheten, som avvecklas.

Övriga utbildningsanordnare

Förutom universiteten finns i regionen flertal övriga utbildningsanordnare i form av studieförbund, folkhögskolor¹⁰ och privata utbildningsanordnare. Samverkan med de lokala utbildningsanordnarna sker på lokal nivå.

Samarbeten kring kompetensförsörjning

I regionen och inom länen finns erfarenhet av samarbeten i kompetensförsörjningsfrågor. Ett samarbetsforum var de Regionala kompetensråden som regeringen 1998 gav dåvarande länsarbetsnämnderna i uppdrag att bilda. Avsikten var att skapa ett forum för samråd i syfte att bättre anpassa samhällets utbildningsutbud till arbetsmarknadens behov. I de regionala råden ingick företrädare för myndigheter, arbetsmarknadens parter, näringslivsorganisationer, landsting och kommuner samt företrädare för utbildningsväsendet.

I länen bildades även lokala kompetensråd i en del kommuner, i vissa fall i nära samverkan med och/eller identiska med de tidigare arbetsförmedlingsnämnderna. I samband med Arbetsmarknadsverkets omorganisation upphörde de Regionala kompetensråden och avvecklingen har visat på behov av att etablera och tillhandahålla regionala forum för att diskutera mer övergripande, regionala frågor kring arbetsmarknad och kompetensförsörjning, inte minst utifrån realiserandet de regionala utvecklingsprogrammen och den nationella strategin.

Norrbotten

Norrbotten har ett kompetensförsörjningsutskott som arbetar på uppdrag av det Regionala partnerskapet¹¹. Utskottet leds av en ledamot från det Regionala

⁸ Enligt uppgifter på www.ky.se per december 2008.

⁹ Kvalificerad yrkesutbildning styrs av Förordning (2001:1131) om kvalificerad yrkesutbildning.

¹⁰ Norrstyrelsens kartläggning av området Kultur omfattar regionens folkhögskolor.

¹¹ Det regionalt partnerskap består av länsstyrelsen, landstinget, kommunförbundet, universitetet, sametinget, arbetsförmedlingen samt flera myndigheter och organisationer och leds av landshövdingen. Det regionala partnerskapet arbetar med strategiska regionala utvecklingsfrågor och arbetar med att förverkliga Regionala utvecklingsprogram (RUP) och tillväxtprogram (RTP).

partnerskapet som utses av landshövdingen. Utskottets arbete är av operativ karaktär med utgångspunkt i redan befintliga lokala och regionala strukturer.

Utskottet består av representanter från länsstyrelsen i Norrbottens län, arbetsförmedlingen, Företagarna i Norrbotten, Norrbottens Handelskammare, någon facklig organisation samt Luleå tekniska universitet. Utskottet har möjlighet att vid behov adjungera andra organisationer/representanter eller experter.

Utskottet ska genomföra uppdrag från Regionala partnerskapet. De ska förtydliga delar av det regionala tillväxtprogrammet (RTP) avseende kompetensförsörjning, kartlägga näringslivets behov av kompetensförsörjning, diskutera och hantera bristyrken samt vara diskussionspartner på regionalt plan för arbetsmarknadsråden och lokala kompetensråd eller motsvarande.

Utskottet ska vara den regionala part som arbetsmarknadsråden kan vända sig till med frågor som behöver hanteras på länsnivå. Frågor kopplade till EU:s strukturfondsprogram ska även diskuteras och förankras i detta forum.

I samband med avvecklingen av den kvalificerade yrkesutbildningen och införandet av en yrkeshögskola kommer kompetensförsörjningsutskottet att vara en regional diskussionspartner/replipunkt kring yrkeshögskolan. Det är viktigt att olika lokala och/eller regionala satsningar har någon form av regional förankring.

Förutom Kompetensförsörjningsutskottet finns följande regionala samarbeten inom ramen för Kommunförbundets verksamhet avseende kompetensförsörjning:

- Regionalt utvecklingscentrum (RUC)
- Sverige nätverk Internationella Programkontoret
- Samverkan mellan utbildningsansvariga i samtliga regioner
- Styrelsen Aktuell Skolorientering
- Samverkan Social- och Bu-beredningar inom Kommunförbundet Norrbotten
- Samverkansgrupp Särskolan Norrbotten
- Styrgrupp/samverkansgrupp Skolmedlingsprojektet
- Arbetsgrupper Sveriges kommuner och landsting
- Nätverk chefer och politiker inom Bu-området
- Samverkan Kommunförbundet Västerbotten Aktuell Skolpolitik

Västerbotten

Partnerskapet för kompetensförsörjning i Västerbotten län leds av Region Västerbotten på uppdrag av Utbildningsdelegationen. I Partnerskapet för kompetensförsörjning ingår, för närvarande, representanter för följande organisationer: Regionförbundet Västerbottens län, Arbetsförmedlingen, Umeå universitet, Campus Skellefteå, Akademi Norr, Företagarna, Västerbottens Handelskammare, LO, TCO, SACO, Västerbottens läns landsting och länsstyrelsen i Västerbotten. Kommunerna representeras av deltagare från lärcentra, personalenheten, näringslivskontor, gymnasie- och Vuxenutbildningen.

Syftet med Partnerskapet för Kompetensförsörjning är att skapa en samarbetsform som möjliggör ett samlat regionalt strategi- och genomförandearbete för regionens kompetensförsörjning.

Förutom Partnerskapet för Kompetensförsörjning finns följande regionala samarbeten inom ramen för Region Västerbottens verksamhet avseende kompetensförsörjning:

- Regionalt utvecklingscentrum (RUC)
- Samverkan mellan utbildningsansvariga i samtliga kommuner

- Skolpresidier och skolchefs nätverk
- Gymnasie- och vuxenutbildningssamverkan
- Samordning av arbetsgrupper och insatser kring studie- och yrkesvägledning
- Internationella Programkontorets skolnätverk

Umeå universitet har regelbundna möten på ledningsnivå med Region Västerbotten, Umeå kommun, Skellefteå kommun och länsstyrelsen.

Västernorrland

I Västernorrland finns inom ramen för Kommunförbundet Västernorrland det politiska Utskottet för Utbildning och Tillväxt. Utskottet är kommunernas regionala plattform för eftergymnasial utbildning och för samspelet mellan näringsliv/arbetsmarknad och utbildningssektorn.

Utskottet för Utbildning och Tillväxt ligger under Kommunförbundets styrelse. Ledamöter ur kommunförbundets styrelse, kommunalråden eller ersättare, ingår i det regionala partnerskapet, det Lilla Partnerskapet. Utskottet består av KS-politiker från alla länets kommuner och vissa ledamöter ingår i både Kommunförbundets styrelse och i lilla partnerskapet. Därmed finns ett personsamband.

Utskottet har till uppgift att föra en dialog med Mittuniversitetet om universitetens tredje uppgift och om hur samverkan med kommunerna ska organiseras och genomföras i praktiken. Utskottet är en plattform för arbetsmarknadsfrågor som verkar för förbättrad introduktion och integration av nyanlända samt utveckling av yrkesutbildningar som efterfrågas av näringslivet.

Utskottet har sex möten per år. Vux-presidiet (facknämndspolitiker) träffas två gånger per år och den Regionala vux-gruppen (tjänstemannagrupp) cirka en gång i månaden. En länsamordnare för vuxnas lärande finns anställd sedan 1 okt 2008. Regelbundna möten för chefer för arbetsmarknadsenheter och integrationsenheter i kommunerna genomförs.

Samverkan kring KY-utbildningarna sker i Västernorrland inom Regionala vux-gruppen. Länsstyrelsen är länsamordnare mot KY-myndigheten.

Förutom Utskottet för Utbildning och Tillväxt, Vuxenutbildningspresidiet och den Regionala vux-gruppen finns följande regelbundna regionala samarbeten inom ramen för Kommunförbundets verksamhet med kompetensförsörjning:

- Skolpresidier och skolchefs möten.
- Regionalt utvecklingsnätverk (RUN) tillsammans med Mittuniversitetet.
- Sverige nätverk Internationella Programkontoret.
- Länsnätverk för internationell skolutveckling .
- Styrelsen Aktuell Skolorientering.
- Samverkan mellan utbildningsansvariga i samtliga regioner.
- Arbetsgrupper Sveriges kommuner och landsting.

Samarbeten kring högre utbildning

Kommunerna har sedan flera år tillbaka erfarenhet av att samarbeta över länsgränser i frågor om decentraliserad utbildning med regionens universitet. Samverkan är viktig för att säkerställa kompetensförsörjning genom anpassning mellan universitetens utbud och de lokala behoven.

Lärcentra, det vill säga en lokal mötes- och kunskapsplats – är en viktig del i den decentraliserade utbildningen. Där finns vägledning, lokaler, datorer med

Internet samt olika verktyg för kommunikation, videokonferens och kopiering. På ett lärcentrum finns biblioteksservice och möjlighet till litteratursökningar i olika databaser. Lokaler för grupparbeten eller för enskilda studier finns att tillgå.

Regionens lärcentra varierar i utseende. Ibland kan de också ha andra namn, exempelvis kompetenscentrum, studiecentrum eller högskoleenhet. Ibland drivs de i kommunal regi, ibland av folkbildningen eller i samarbete med högskola eller fackförbund.

Tillgången till lärcentra är god i regionen och de enskilda länen. Det finns ett i stort sett varje kommun¹² eller, i vissa fall, i en närliggande kommun då flera kommuner delar på ett.

Samverkan sker inom ramen för Akademi Norr, Lapplands kommunalförbund och Högskoleförbundet Östra Norrbotten.

Akademi Norr

Akademi Norr är en gränsöverskridande samverkan mellan 12 kommuner från fyra län. Kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Dorotea, Kramfors, Lycksele, Malå, Sollefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Vilhelmina och Åsele har gått samman i ett kommunalförbund i syfte att initiera, samordna och genomföra högre utbildning som ska tillfredsställa behov av både grundläggande service och innovativ tillväxt. Varje deltagande kommun har ett lärcentrum kopplat till Akademi Norr.

Akademi Norr arbetar med:

- Anpassning mellan utbud av högre utbildning och lokalt behov.
- Kompetenshöjning av individer, grupper och samhällen.
- Attitydförändring till högre utbildning.
- Demonstration av spridning och tillgänglighet till högre utbildning.
- Enighet i regionen kring satsningar på innovativa utbildningsprogram.
- Maktcentrum som utmanar regionala och nationella aktörer.

Lapplands kommunalförbund

Lapplands Kommunalförbund är en sammanslutning mellan kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Pajala med syfte att verka för att högskoleutbildningar förläggs till kommuner. Samarbetet sker främst med Luleå tekniska universitet och Umeå universitet som förlägger högskoleutbildningar, både program och fristående kurser till lärcentra i Lapplands Kommunalförbund. Vid sidan av högskoleutbildning administrerar Lapplands kommunalförbund även samverkan inom ett antal kommunala ansvarsområden.

Lapplands kommunalförbund planerar och samordnar behovsinventering samt initierar och utvecklar strategiska utbildningar som tillgodoser regionens behov av kvalificerad arbetskraft och/eller är unika för regionen.

Målsättningen är att det inom Lapplands kommunalförbund ska finnas ett brett utbud av kurser och program på högskolenivå från universitet och högskolor. Varje kommun ska ha välutvecklade lärcentra som ska stimulera vuxnas lärande. På lärcentra ska det finnas tillgång till lokaler, teknisk utrustning och personal anpassat till antalet studenter. På lärcentret ska det också finnas tillgång till vägledning och information om olika utbildningsmöjligheter.

Lapplands kommunalförbund ska samordna verksamhet mellan medlemskommunerna inom ett antal av direktionen beslutade områden.

¹² www.larcentra.se

Högskoleförbundet Östra Norrbotten

Högskoleförbundet Östra Norrbotten, är ett kommunalförbund mellan Haparanda, Kalix, Övertorneå och Övertorneå kommuner. Kommunalförbundet bildades 1998/1999 för samverkan och samordning av eftergymnasiala utbildningar i de fyra kommunerna. Förbundet har kansli och säte i Haparanda.

Högskoleförbundet ska samverka inom eftergymnasial utbildning genom att

- förbättra samordning mellan kommunerna av den eftergymnasiala utbildningen.
- verka för att hela program och fristående kurser samt forskningsprojekt förläggs till östra Norrbotten.
- skapa kontakter med högskolor och universitet i Sverige, norra Finland och norra Norge.
- genom dialog med utbildnings- och forskningsbyråerna samt olika institutioner anpassa utbildningar och forskning efter respektive kommuns behov.
- skapa möjlighet för näringslivet att i nära samverkan kanalisera sina behov inom angivna målområden.

Samverkan kring läkarutbildning

Samverkan med Umeå universitet styrs övergripande av det regionala samverkansavtalet. Avtalet omnämner även den regionaliserade läkarutbildningen, som är en angelägenhet för VLL, liksom för Umeå universitet och de tre andra Norrlandstingen. För den regionaliserade läkarutbildningen kommer tillläggsavtal att få tecknas med vart och ett av de berörda landstingen. Samverkan styrs av samverkansstyrelsen samt av ALF-, TUA- och Vård-Sam-kommittéerna.

Forskning

Forskning och innovationer har liksom tillgången till högre utbildning, betydelse för regionens konkurrenskraft, tillväxt och attraktivitet. Konkurrenskraftiga och dynamiska forsknings- och utvecklingsmiljöer kan utveckla och attrahera kompetens, idéer och kapital som behövs för att generera tillväxt i regionen.

I regionen bedrivs forskning vid universitet, forskningsinstitut, kommuner, landsting och vid andra organisationer (till exempel folkhögskolor och naturbruksgymnasier¹³). Denna kartläggning avgränsar sig till forskning vid universitet, forskningsinstitut, kommuner och landsting.

I tabellen nedan redovisas respektive universitets prioriterade forsknings- och utvecklingsområden. Av sammanställningen framgår universitetens bredd avseende forskningen och en koppling mellan forskningsområden och regionala särdrag. Det finns även koppling mellan prioriterade tillväxtområden och universitetens prioriterade forskningsområden samt centrumbildningar. Förenklat kan sägas att forskningen vid Luleå tekniska universitet är tillämpad i sin karaktär med koppling till länets näringsliv. Vid Umeå universitet bedrivs i större utsträckning grundforskning jämfört med regionens övriga universitet, bland annat med koppling till universitetssjukhuset. Forskningen vid Mittuniversitet är även den av tillämpad karaktär

¹³ Denna forskning är inte systematiserad utan personrelaterade.

Universitet	Prioriterade forskningsområden	Utvecklingsområden
LTU	Gruvteknik och metallurgi Hållbar resursanvändning Kundanpassat byggande Materialvetenskap Process-IT Produktutveckling	E-communication Entreprenörskap och management Hälsa, vård och välfärd Musik och teknik Produktionsutveckling och organisation Upplevelser, turism och fritid
UmU	Befolkning – åldrande och livsvillkor Biologisk kemi Cancerforskning Ekosystem i förändring Genusforskning Infektioner Matematiklärande Nervsystemet Nordliga studier Välfärdsforskning Växt- och skogsbioteknik Ämnesomsättningsjukdomar	Tillämpad IT Hållbart nyttjande av skogslandskapet
SLU	Genresurser och bioteknik Djurs och människors hälsa Klimat och ekosystemförändringar Hållbara produktionssystem och förvaltning av naturresurser Kvalitet i livsmedelskedjan Samhällsplanering och hållbar utveckling av stad och land	
MiUn	Digitala samhällen Kulturarv, demokrati och företagande Lärande och bildning Skogen som resurs Turism, idrott och upplevelseteknologi Välfärdssamhällets utmaningar	Skogsindustri och skogens värdekedja Industriell informationsteknologi Nationellt vintersportcentrum och sportteknologi Folkhälsoforskning

Regionens forskning står sig väl i den internationella konkurrensen inom vissa områden. Nedan redovisas den statliga basfinansieringen till universitetsforskningen.

	LTU	UmU	SLU	MiUn
Basanslag för forskning (mkr)	283	801	737*	176

* Avser hela SLU.

Forskningsfinansiering

Regionens forskningsfinansiering från EU har hittills främst kommit från strukturfonderna. För programperioden 2007–2013 har Norrbotten och Västerbotten tillsammans tilldelats 1,75 miljarder kronor i medel från Europeiska Regionala Utvecklingsfonden och Västernorrland och Jämtland har tilldelats 1,6 miljarder kronor.

Den omfattande strukturfondsfinansiering som regionen hittills haft kommer sannolikt att minska från 2014. Intresset fokuseras därmed allt mer på alternativa finansieringskällor för forskning och utveckling.

Regionen är en liten aktör i ett europeiskt perspektiv. En avsevärd ökning skedde åren 2002–2006 och nu pågår arbete vid samtliga universitet för att öka deltagande i ramprogrammen. Under åren 1995–2001 hade Luleå tekniska universitet 12 deltaganden i 4:e och 5:e ramprogrammet. Motsvarande siffra för Umeå uni-

versitet är 31 deltaganden. För Mittuniversitetet saknas siffror. I regionen pågår FoU-verksamhet som finansieras genom speciella nationella initiativ. De flesta av dessa har potential att delta i ramprogramprojekt om så inte redan är fallet.

Prioriterade forskningsområden

Luleå tekniska universitet

Luleå tekniska universitet bedriver forskning inom tekniskt vetenskapsområde och humanistiskt-samhällsvetenskapligt vetenskapsområde. Forskningen omsätter cirka 600 mkr¹⁴ och omfattar 69 forskningsämnen samlade inom sex prioriterade forskningsområden och sex utvecklingsområden.

Forskningen kännetecknas av gränsöverskridande samarbete mellan universitetets forskningsavdelningar och av nära samverkan med näringsliv och samhälle.

Såväl internationella och nationella storföretag som länets småföretag är involverade i universitetets forsknings- och utvecklingsprojekt. Företagen finns också med som en samverkanspart i universitetets centrumbildningar.

De sex prioriterade forskningsämnena är:

- Gruvteknik och metallurgi
- Hållbar resursanvändning
- Kundenpassat byggande
- Materialvetenskap
- Process-IT
- Produktutveckling

De sex utvecklingsområdena är:

- E-communication
- Entreprenörskap och management
- Hälsa, vård och välfärd
- Musik och teknik
- Produktionsutveckling och organisation
- Upplevelser, turism och fritid

Umeå universitet

Forskningen vid Umeå universitet spänner över många discipliner och vetenskapsområden. 2006 inleddes en satsning på starka forskningsområden. Umeå universitet har utsett tolv starka forskningsområden, områden där det finns ett större antal forskare som efter vetenskapliga bedömningar kvalificerat sig som nationellt- och internationellt slagkraftiga forskningsmiljöer.

- Befolkning – åldrande och livsvillkor
- Biologisk kemi
- Cancerforskning
- Ekosystem i förändring
- Genusforskning
- Infektioner
- Matematiklärande
- Nervsystemet
- Nordliga studier
- Välfärdsforskning
- Växt- och skogsbioteknik
- Ämnesomsättningsjukdomar

¹⁴ Tekniskt vetenskapsområde omsätter 518 mkr och består av 53 forskningsämnen. Humanistiskt-samhällsvetenskapligt vetenskapsområde omsätter 118 mkr och består av 16 forskningsämnen.

Stark forskning omfattar forskningsområden och forskare som Umeå universitetet har valt att prioritera särskilt genom långsiktig finansiering och goda utvecklingsmöjligheter. Det kan vara grupper av forskare eller enskilda individer.

I tillägg till dessa områden prioriterar Umeå universitet två strategiska utvecklingsområden som har goda förutsättningar att utvecklas till starka forskningsområden i framtiden: Tillämpad IT och Hållbart nyttjande av skogslandskapet.

Sveriges lantbruksuniversitet

Sveriges lantbruksuniversitet är ett forskningsintensivt universitet, då nästan tre fjärdedelar av verksamheten utgörs av forskning. En tredjedel av all biologisk forskning i Sverige sker vid SLU, bland annat för en hållbar utveckling i Sverige och internationellt. Parallellt med forskningen pågår också den fortlöpande miljöanalysen på uppdrag av regeringen.

SLU är sektorsuniversitet för jord-, skogs- och trädgårdsbruk, veterinärmedicin, naturresurser och miljö samt landsbygdsutveckling och landskapsarkitektur. Nedan ges exempel på miljöer och forskargrupper som SLU anser är ledande inom sina fält.

- Genresurser och bioteknik
- Djurs och människors hälsa
- Klimat och ekosystemförändringar
- Hållbara produktionssystem och förvaltning av naturresurser
- Kvalitet i livsmedelskedjan
- Samhällsplanering och hållbar utveckling av stad och land

Mittuniversitetet

Universitetet profilerar sin forskning inom ramen för sex forskningsprofiler. Dessa är temabaserade och delvis fakultetsövergripande. De sex forskningsprofilerna är:

- Digitala samhällen
- Kulturarv, demokrati och företagande
- Lärande och bildning
- Skogen som resurs
- Turism, idrott och upplevelseteknologi
- Välfärdssamhällets utmaningar

Inom områdena nedan har Mittuniversitetet en unik verksamhet med stor samhällsnytta. Dessa är:

- Skogsindustri och skogens värdekedja
- Industriell informationsteknologi
- Nationellt vintersportcentrum och sportteknologi
- Folkhälsoforskning

Andra strategiska forskningsområden är: Bank och försäkring, Entreprenörskap och företagsutveckling, Internationella kunskapsmätningar, Kris och risk i det heterogena samhället, samt Media och kommunikation.

Forskningsinstitut och andra forskningsmiljöer

Nedan redovisas forskningsinstitut eller andra forskningsmiljöer som finns i regionen. Miljöerna har olika ägarförhållanden. Medan några har helt statligt ägande drivs andra som projekt av olika intressenter.

Institutet för Rymdfysik (IRF), 1957(1973)– (från FOA överförda delar: 1952–). Institutet för rymdfysik är ett statligt forskningsinstitut med 110 anställda. IRF bedriver grundforskning och forskarutbildning i rymd- och atmosfärfysik samt rymdteknik. IRF har verksamhet i Kiruna, Umeå, Uppsala och Lund.

Huvudkontoret finns i Kiruna Tidigare namn var Kiruna Geofysiska Observatorium (KGO), 1957–1973. Statlig myndighetsform. Kiruna, Norrbotten.

Svenska skogsbrukets forskningsinstitut (Skogforsk) är ett svenskt forskningsinstitut med huvuduppgift att svara för forskning kring skogsförädling, miljö, skogsskötsel och liknande skogrelaterade frågor. Institutet, vilket har sitt huvudkontor i Uppsala, har ca 100 anställda, och en filial i Sävar. Forskningsinstitutet ägs helt eller delvis av svenska staten. Sävar, Västerbotten.

Metallurgiska forskningsstationen (MEFOS), 1963-, senare MEFOS Metallurgical Research Institute AB. Forskningsinstitutet ägs helt eller delvis av svenska staten. Koppling finns till SSAB och LKAB. Luleå, Norrbotten.

Swedish Institute of Composites (SICOMP) är ett forskningsinstitut som ägs helt eller delvis av svenska staten. Piteå. Norrbotten.

Energitekniskt Centrum i Piteå (ETC) är ett forsknings- och utvecklingscentrum inom förbrännings-, förgasnings- och bioraffineriteknik med fokus på förnyelsebara bränslen. ETC arbetar tillsammans med offentlig sektor, akademiska institutioner och företag både i långsiktiga forskningsprojekt och direkta uppdrag.

BioFuel Region omfattar Västernorrland och Västerbottens län och har 17 kommuner, 1 landsting, 1 regionförbund och 7 företag som medlemmar och samverkar med Vägverket, Myndigheten för skolutveckling, regionens universitet och länsstyrelser. BioFuel Region arbetar främst med omställning till biodrivmedel genom att vara en katalysator, mötesplats, nod och samarbetsorgan för offentliga aktörer, företag och universitet. Arbetet sker i sammanhållna projekt inom olika delar av utvecklingskedjan råvara – produktion – distribution – fordon – regelverk samt genom aktivering av dynamiska marknadskrafter.

CleanTech Region. Handelskammaren Mittsverige, Almi Företagspartner och Exportrådet har tagit initiativ till att bilda CleanTech Region utifrån Västernorrlands kluster av företag inom miljöteknik. Ett hundratal företag i regionen som arbetar med miljöteknik samverkar utifrån en gemensam plattform med allt ifrån produktutveckling till finansiering och försäljning. Samverkan sker också med regionens offentliga aktörer, främst Länsstyrelserna i Jämtland och Västernorrland.

Solandars Science Park är en forsknings- och innovationsmiljö i Piteå med forskning inom flera områden. Ett exempel är utvecklingen av nya biodrivmedel och tillverkning av fordonsbränslen som sker i nära samarbete med ETC, forsknings- och utvecklingscentrum inom förbrännings-, förgasnings- och bioraffineriteknik, Statens Energimyndighet och företag som Smurfit-Kappa, Chemrec, Södra cell, Vattenfall och Sveaskog. Gröna kemikalier, t ex bärnstensyra, och industriella biokemiska processer är ytterligare en gren av forskningen inom bioteknikområdet. Verksamheten drivs som projekt.

Centrumbildningar

I detta avsnitt redovisas de centrumbildningar som finns vid regionens fyra universitet.

Luleå tekniska universitet

Centrumbildningarna skapar förutsättningar för tillväxt och affärsutveckling ur forskningen vid Luleå tekniska universitet. Vid universitetet finns 27 centrumbildningar inom teknikområdet och för uppdrag, test och utbildning.

Centrumbildningar inom teknikområdet är:

- CHS, Centrum för högpresterande stål.
- Agricola Research Centre, Mineralteknisk forskning.
- CASTT, Center for Automotive System Technologies and Testing.

- CDH, Centrum för distansöverbyggande hälso- och sjukvård.
- CDT, Centrum för distansöverbyggande teknik.
- CEDC, Centrum för ergonomi i utvecklingsländer.
- CRR, Centrum för Riskanalys och Riskhantering.
- E-bygg.
- EISLAB, Embedded internet systems.
- EMC-lab, Electromagnetic Compatibility Lab.
- HLRC, Hjalmar Lundbohm Research Centre.
- IGCP, Global Comparison of Volcanic-hosted Massive Sulphide (VMS) Districts.
- Järnvägstekniskt centrum.
- LDB-centrum, Centrum för Långsiktigt Digitalt Bevarande.
- LWE-Lean Wood Engineering, Kompetenscenter för fou inom ind träbyggnad, trämanufaktur samt interiöra lösningar.
- MIMER, Återvinning av metaller och mineraler.
- ProcessIT Innovations, ProcessIT Innovations, Samverkanscentrum för informations och kommunikationsteknik för process och basindustrin.
- Promote, Centre for Management of Innovation and Technology in Process Industry.
- Swebrec – Swedish Blasting Research Centre, Kompetenscenter för bergsprängningsteknik.
- Tribolab, Tribolab utför tribologiska mätningar för industrin.
- Träcentrum norr, Utvecklar produkter, system och tjänster åt svensk träindustri.

Centrumbildningar inom uppdrag, test och utbildning är:

- Akustiklaboratoriet.
- EMC-lab, electromagnetic compatibility lab.
- Doctum, uppdragsutbildning, hälsa- och sjukvård.
- Järnvägstekniskt centrum.
- Complab, Comptlab är Luleå tekniska universitets största laboratorium med ett brett verksamhetsområde.
- Miljöteknik, Tjänster med anknytning till miljöteknik.

För mer information om respektive centrumbildning hänvisas läsaren till webbsidan www.ltu.se/forskning/1.168.

Umeå universitet

Vid Umeå universitet finns ett drygt 20-tal centrumbildningar. Vid en centrumbildning bedrivs en stor del av den tvärvetenskapliga forskningen.

- Centrum för befolkningsstudier (CBS).
- Centrum för handikappvetenskap.
- Centrum för medicinsk teknik och fysik (CMTF).
- Centrum för miljövetenskaplig forskning (CMF).
- Centrum för regionalvetenskap (Cerum).
- Centrum för samisk forskning (CeSam).
- Centrum för skolledarutveckling.
- Centrum för studier av vetenskap och värderingar.
- Centrum för utvärderingsforskning (UCER).
- Centrum för vilt- och fiskforskning (CFW).
- High Performance Computing Center North (HPC2N).
- Samhällsvetenskapligt miljöcentrum (SMC).
- Umeå centrum för funktionell hjärnbildning (UFBI).
- Umeå centrum för genusstudier (UCGS).
- Umeå centrum för idrottsvetenskap (UCIV).
- Umeå centrum för interaktionsteknik (UCIT).

- Umeå centrum för molekylär medicin (UCMM).
- Umeå centrum för molekylär patogenes (UCMP).
- Umeå centrum för mikrobiell forskning (UCMR).
- Umeå forskningscentrum för matematikdidaktik (UFM).
- Umeå marina forskningscentrum (UMF).
- Umeå Plant Science Centre (UPSC).
- Universitetspedagogiskt centrum (UPC).
- Demografiska databasen (DDB).
- Humlab.
- Miljöhögskolan.
- Transportforskningsenheten (Trum).
- Umeå Transgene Core Facility (UTCF).
- VR-lab.

För mer information om respektive centrumbildning hänvisas läsaren till webbsidan www.umu.se/om-universitetet/organisation/hogskolor/.

Sveriges lantbruksuniversitet

Nedan listas centrumbildningar vid Sveriges lantbruksuniversitet. Några av dem med verksamhet i Umeå.

- Agriwise.
- ArtDatabanken.
- Biobränsletekniskt centrum i Umeå (BTC).
- BioCentrum.
- Biostokastikum.
- C3O – Centre of Clinical Comparative Oncology.
- Centrum för bildanalys (CBA).
- Centrum för biologisk mångfald (CBM).
- Centrum för entreprenörskap och företagsutveckling (CEF).
- Centrum för miljö- och utvecklingsstudier (CEMUS).
- Centrum för miljökonsekvensbeskrivning (MKB-centrum).
- Centrum för miljövetenskaplig forskning (CMF).
- Centrum för naturvägledning.
- Centrum för reproduktionsbiologi i Uppsala (CRU).
- Centrum för uthålligt lantbruk (CUL).
- Centrum för vilt- och fiskforskning (CFW).
- FORE (Forest Research Environment in Umeå).
- Forskningsetiskt Forum i Uppsala, se Nätverk för forsknings- och bioetik.
- Hippocampus.
- Hästcentrum Skara.
- Ideon Agro Food.
- KompetensCentrum smådjur.
- KompetensCentrum för kemiska bekämpningsmedel (CKB).
- Linnaeus Centre for Bioinformatics.
- Livsmedelscentrum Lund (LCL).
- LivsmedelsSverige.
- MAT21.
- meNY (expertkompetens inom livsmedel-bioteknik).
- Movium – centrum för stadens utemiljö.
- Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik.
- NOVA University Network.
- Nätverk för forsknings- och bioetik.
- SkogsSverige.
- SLU Holding.
- STUNS – Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala, näringsliv och samhälle.

- Umeå Centre for Tropical Research and Education (UCTREE).
- Umeå miljö högskola.
- Umeå Plant Science Centre (UPSC).
- Uppsala biomedicinska centrum (BMC).
- Uppsala livsmedelscentrum (ULC).
- Uppsala vattencentrum (UVC).
- Wood Ultrastructure Research Centre (WURC).

För mer information om respektive centrum bildning hänvisas läsaren till webbsidan www.slu.se/?id=71.

Mittuniversitetet

Centrumbildningar eller enheter samlar forskare från olika vetenskapsområden som arbetar med gemensamma frågeställningar.

- Centrum för forskning om ekonomiska relationer (CER).
- Demokratiinstitutet DEMICOM.
- European Tourism Research Institute (ETOUR).
- Fibre Science and Communication Network (FSCN).
- Nationellt vintersportcentrum (NVC).

Övriga forskningscentra och Institut

- Centrum för rehabiliteringsforskning (CRF).
- Digital Printing Centre (DPC).
- Forum för genusvetenskap (FGV).
- Samhällets informationssystem.
- Sensible Things that Communicate (STC).

Forskningscentra och Institut med koppling till universitetet

- FoU-Jämt.
- FoU-Centrum Västernorrland.
- Svenska Institutet för social ekonomi.
- Skogen som resurs.

Landstingens FoUU

De tre landstingen bedriver forskning, utveckling och utbildning (i kartläggningen förkortat FoUU) i varierande omfattning. Sedan några år tillbaka pågår ett arbete med att stärka samverkan och bygga strukturer mellan de fyra nordligaste länen avseende FoUU. Det sker främst genom Norrlandstingens FoUU-råd. Det nyligen påbörjade projektet Regionaliserad läkarutbildning är ett exempel på samverkan mellan de fyra nordligaste landstingen och universiteten. Potential med utökad samverkan mellan Norrlandstingen och universiteten i regionen bör tillvaratas. Strategiska dokument finns för utvecklad samverkan.

Landstingens ansvar att bedriva FoUU finns föreskrivet i Hälso- och sjukvårdslagen (HSL 1982:763), som säger att landstingen och kommunerna ska medverka vid finansiering, planering och genomförande av kliniskt forskningsarbete på hälso- och sjukvårdens område samt av folkhälsovetenskapligt forskningsarbete.

Respektive landstings verksamhet inom FoUU-området redovisas i sin helhet i bilagan Landstingens FoUU-verksamhet i regionen.

Norrlandstingens FoUU

Norrlandstingens regionförbund är ett samverkansorgan med syfte att tillvarata och utveckla gemensamma intressen inom hälso- och sjukvård, utbildning och forskning och därmed sammanhängande verksamheter.

Regionförbundet har också i uppdrag av norrlandstingen att avtala om

utbildning och forskning med universiteten i regionen, t ex läkar- och annan vårdutbildning och tillhörande forskning. Det innebär avtal om nyttjande av ALF-medlen, praktik, handledning samt att besluta och avtala om det regionala behovet av utbildningsplatser och klinisk forskning.

Norrlandstingen har under 2008 antagit en strategi för FoUU-samverkan i regionen. För att utveckla strategin kommer underlag för klinisk forskning och utveckling, särskilt relaterat till läkemedelsprövningar, att tas fram. Strategin är framtagen av det regionala FoUU-rådet som består av en tjänsteman från vardera landsting, förbundsdirektören och universitet (LTU, UmU, MiUn).

Det regionala FoUU-rådet, som är en arbets- och samarbetsgrupp inom Norrlandstingen, har tagit fram en strategi för samverkan kring forskning och utveckling, utbildning, FoUU, i norra sjukvårdsregionen. Strategin innebär sammanfattningsvis:

- Samverkan och nätverksbyggande
- Samverkan med universiteten i regionen
- Samverkan genom de regionala chefsråden
- Samverkan inom omvårdnad och rehabilitering
- Samverkan genom forskningsanslaget Visare Norr
- Samverkan kring läkemedelsprövningar

Resurser

- Landstingens FoU-anslag är en viktig förutsättning för FoUU och gemensam forskningsansats. Landstingen måste satsa på nödvändig infrastruktur för FoUU
- Nya avtal om regionaliserad läkarutbildning och ökad medfinansiering från landstingen av ALF-forskningsanslaget
- Visare Norr-anslaget utvecklas för att ytterligare stimulera nätverksbyggande i regionen
- TUA-forskningsanslaget görs på sikt tillgängligt för tandläkare i hela regionen med medfinansiering från landstingen

Satsning på särskilda områden

- Program för adjungerade lärartjänster och akademisk kompetensutveckling
- Regional kurs- och konferensverksamhet inom FoU
- Satsning på särskilda forsknings- och problemområden

Kunskapsspridning

- Stödstrukturer för kunskapsbaserad vård
- Förbättrad information och återföring från pågående och avslutade FoU-projekt samt gemensam Norrlandsportal

Kommunernas FoU

I regionen finns även FoU-verksamhet inom kommunsektorn. FoU Norrbotten och FoU Västernorrland är forsknings- och utvecklingsmiljöer som utifrån kommunernas behov arbetar med att stärka kunskapsutvecklingen.

Norrbotten

FoU Norrbotten är en forsknings- och utvecklingsmiljö med Kommunförbundet Norrbotten som huvudman. FoU-miljön består för närvarande av två enheter: den ena vänder sig till individ- och familjeomsorg samt till verksamheter som arbetar med stöd till personer med psykisk funktionsnedsättning, den andra vänder sig till verksamheter som arbetar med äldre samt till verksamheter som stödjer personer med funktionsnedsättning. Det är länets samtliga kommuner som finansierar FoU-miljön. Andra myndigheter och organisationer kan också bidra med visst ekonomiskt stöd.

FoU-miljöns uppdrag är att stärka kunskapsutveckling inom välfärdsområdet till nytta för brukarna. Det verkställs genom att fånga upp idéer och stödjande utvecklings- och uppföljningsprocesser inom socialtjänsten, genom utvecklingsarbeten, nätverksträffar med olika personalgrupper, via utbildningsinsatser och genom att följa nationella prioriteringar. En annan viktig uppgift är att tillgängliggöra kunskapsbaserade resultat och metoder inom socialtjänstområdet. Detta sker i rapportform men även i form av konferenser.

Vid FoU Norrbotten finns förutom personal också ett antal doktorander knutna till verksamheten. Forskningsmiljön tillhör organisatoriskt Kommunförbundet Norrbotten men leds av en ledningsgrupp som har kompetens från socialtjänstens olika verksamhetsområden samt från forskningsvärlden.

Till FoU Norrbotten finns ett FoU-råd med en representant från varje kommun, med uppgift att vara en kanal mellan FoU-miljön och kommunen. Det innebär att rikta information från FoU-miljön till berörd personal i den egna kommunen. Uppdraget innebär även att fånga upp den egna kommunens behov och önskemål och förmedla dessa till respektive FoU-enhet.

Västerbotten

I Västerbotten finns ingen FoU-verksamhet knuten till kommunalförbundet Region Västerbotten.

Västernorrland

FoU Västernorrland är en forsknings- och utvecklingsenhet med kommunförbundet som huvudman. Verksamheten finansieras av länets samtliga kommuners socialtjänster. Ambitionen och målet är att aktivt arbeta med att sprida och underlätta kunskapsbildningen bland uppdragsgivarna. Det innebär att FoU-enheten kan sprida aktuell forskning, såväl som att skapa ett forum där verksamhetens egen kunskap och erfarenheter kan spridas

Enhetens uppdrag är att fånga upp idéer och stödjande utvecklings- och uppföljningsprocesser inom socialtjänsten, genom nätverksträffar med olika personalgrupper, via FoU-cirklar och genom att följa nationella prioriteringar. FoU Västernorrland ska tillgängliggöra vetenskap och FoU-resultat för socialtjänstens personal. Detta kan ske i seminarieform eller via föreläsningar och via information på webbplatsen.

Forskningsfilosofin innebär att bedriva en praktikrelaterad forskning för att tillsammans med personalen skapa ett kritiskt tänkande och en forskande nyfikenhet.

Det innebär att personalen ges en aktiv roll i den egna kunskapsutvecklingen. Personalen ställer frågorna, gör datainsamlingen och skriver rapporten, men det är en process som hela tiden sker i samarbete med FoU-enhetens handledare/forskare.

Forskningspropositionen

I regeringens forskningsproposition Ett lyft för forskning och innovation (SOU 2008/09:50) som antogs av riksdagen den 27 januari 2009, aviserades en ökning av de direkta anslagen till universitet och högskolor. Fördelningen av direkta anslag sker utifrån kvalitet. Satsningar på forskningsområden av strategisk betydelse för det svenska samhället och näringslivet introduceras. Forskningsråden och Vinnova får ökade anslag och de berörda myndigheterna får i uppdrag att samarbeta närmare inom ramen för nuvarande organisation. Medel avsätts för forskningsinfrastruktur.

I forskningspropositionen förslås dock att fördelningen av forskningsanslag i framtiden till stor del ska grundas på indikatorerna externa medel samt publiceringar och citeringar. I tabellen nedan redovisas det resurstillskott som forskningspropositionen innebär för regionens universitet.

Universitet	Beräknat tillskott 2009–2012 (mkr)
LTU	20,3
UmU	83,2
SLU	95,0
MiUn	11,3

Strategiska forskningsområden

De strategiska forskningsområden som utpekats i forskningspropositionen är:

Medicin och livsvetenskaper

- Grundläggande livsvetenskaplig forskning
- Sjukdomstillstånd av stor betydelse för folkhälsan
- Långsiktig kompetensuppbyggnad
- Andra hälsorelaterade områden

Teknisk forskning

- Nanovetenskap och nanoteknik
- E-vetenskap
- Materialvetenskap, inklusive funktionella material
- Produktionsteknik
- IT och mobil kommunikation, inklusive framtida lösningar för kommunikation och ledningssystem
- Transportforskning
- Flyg
- Rymdforskning

Klimatrelaterad forskning

- Energi
- Hållbart nyttjande av naturresurser
- Effekter på naturresurser, ekosystemtjänster och biologisk mångfald
- Klimatmodeller
- Havsmiljöforskning

Säkerhets och krisberedskap

Strategisk forskning inom samhällsvetenskap och humaniora

- Forskning om förutsättningar för tillväxt
- Politiskt viktiga geografiska regioner

De prioriterade forskningsområdena vid regionens fyra universitet rymmer inom dessa strategiska forskningsområden. Det innebär ökade finansieringsmöjligheter för dessa forskningsområden. De medel som anslagits till att stärka dessa strategiska områden söks av lärosätena och fördelas i konkurrens. Från regionen har ansökningar gått in, bland annat i samverkan mellan UmU och LTU.

Innovationskontor

Inrättande av innovationskontor är ett försök att förbättra fungerande innovationssystem för att stimulera nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat.

I regeringens proposition Ett lyft för forskning och innovation anges Umeå universitetet som en av sju mottagare av medel för så kallade Innovationskon-

tor. Enligt propositionen bör det i dessas uppgifter ingå att ge kvalificerat stöd i frågor som kommersialisering inklusive patentering och licensiering, kunskapsutbyte och principer för kontraktsforskning. Vidare bör innovationskontoren inspirera, informera och stimulera forskare m.fl. till innovationer. Eter riksdagsbehandling har ett åttonde innovationskontor inrättats med uppgift att serva de fyra så kallade nya universiteten Växjö, Karlstad, Örebro och Mittuniversitetet.

Ett villkor för att få dessa medel ska enligt propositionen vara att mottagarna arbetar för att också resultat tillkomna vid andra lärosäten kommersialiseras.

I respektive län finns idag regionala innovationsmiljöer bland annat bestående av forskningsparker och inkubatorer uppbyggda och under utveckling. Det är viktigt att ta tillvara detta i den fortsatta utvecklingen och att innovationskontoren blir komplement till den befintliga strukturen.

Samverkan

I detta avsnitt redovisas olika samverkansformer och initiativ inom regionen. Dels redovisas universitetens arbete med den tredje uppgiften – samverkan med omgivande samhälle, men också annan samverkan inom regionen avseende högre utbildning och forskning mellan universiteten och landsting och kommuner som har betydelse inför en kommande regionbildning.

Universitetens samverkan med det omgivande samhället

Luleå tekniska universitet

Samverkan har en lång tradition vid Luleå tekniska universitet. Samarbeten med företag, organisationer och offentliga aktörer berikar universitetets utbildning och forskning. En stor del av forskningen utgår från problemställningar i omvärlden och sker i samspel med avnämarna av resultaten. På samma sätt blir problem och frågor från omvärlden en nyttig utgångspunkt för studenters projekt och fallstudier. Genom ett aktivt samarbete och deltagande i det regionala utvecklingsarbetet bidrar universitetet till regional tillväxt och utveckling.

Enheten för omvärldskontakter initierar, samordnar och stödjer universitetets arbete för ökad samverkan med omvärlden. Enheten utgör också beslutsstöd till universitetets ledning.

Särskilda ansvarsområden och utvecklingsprojekt är:

- Alumn
- Externfinansiering (nationell/EU)
- Internationalisering
- Kompetensutveckling av yrkesverksamma
- Näringslivskontakter
- Regional utveckling, RTP/RUP
- Regionalt utvecklingscentrum, RUC
- Projektet Biltest-trainee
- Kriskompetenscentrum i Norrbotten, KKC
- Projektet Dare
- Projektet Entreprenörskap i lärarutbildningen
- Projektet Traineeprogrammet

Projekt/samarbetspartners etc inom affärsutvecklingsområdet

- Aurorum Business Incubator
- Aurorum Science Park
- Centek
- Idehuset. Forum dit studenter med tankar och funderingar kring eget företagande kan vända sig.
- Innovationsbron Luleå
- Lunova
- Norrbottens forskningsråd
- Venture Cup

Umeå universitet

Regionens näringsliv kan öka konkurrenskraften och nå framgång med hjälp av forskning vid Umeå universitet. Samtidigt behöver universitetet ledande praktik för att behålla en ledande forskning. Alla vinner på ett utbyte av kunskap och erfarenheter.

Vid Umeå universitet finns en särskild prorektor för samverkansuppgiften.

Enheten för näringsliv och samhälle är Umeå universitets centrala funktion för samverkan med näringsliv och samhälle. Enheten förmedlar forskningssamarbeten, uppdragsutbildningar, medverkar vid framtagande av nya utbildnings-satsningar och arbetar för att skapa kontakter mellan studenter och arbetsliv. Förutom på campus finns enheten för näringsliv och samhälle i Kiruna, Lycksele, Skellefteå och Örnsköldsvik. Regionkontoren har bland annat ansvar för decentraliserad utbildning.

Enheten erbjuder följande tjänster:

- arbetsplatser för studenter som gör examensjobb i samverkan
- CV-granskning och karriärvägledningskurser till studenter
- förmedling av examensjobb, uppsatstupdrag, praktikplatser, studiebesök och gästföreläsningar
- förmedling av forskare i företag
- vägledning och stöd vid upprättande av avtal och budget i samband med ansökningar inom EU:s sjunde ramprogram
- förmedling av uppdragsutbildning
- utveckling av nya utbildningssatsningar i samarbete med institutioner
- utbildningsservice på andra orter: Kiruna, Lycksele, Skellefteå och Örnsköldsvik.

Universitetsstyrelsen har gett rektor i uppdrag att ta fram en ny strategi för samverkansuppgiften. Den beräknas vara färdig juni 2009.

Sveriges lantbruksuniversitet

SLU ser uppgiften att i externa relationer samverka med ett stort spektrum av aktörer inom näringsliv och samhälle, både nationellt och internationellt som den viktigaste.

Samverkansarbetet sker överallt inom universitetet, på institutions-, fakultets- och ledningsnivå och behandlar följande områden:

- Regional och nationell samverkan
- Internationell samverkan
- Kompetensutveckling
- Samverkansenheter vid SLU

Inom det helägda dotterbolaget SLU Holding AB bedrivs arbete med att omsätta forskningsresultat till produkter och tjänster.

SLU erbjuder uppdragsutbildning för yrkesverksamma inom SLU:s kunskapsområden.

Mittuniversitetet

Mittuniversitetet samverkar med företag, organisationer, myndigheter, föreningar, skolor, privatpersoner och andra aktörer. Samverkan innebär samarbete för en gemensam kunskapsuppbyggnad och ett ömsesidigt kunskapsutbyte. Syftet är att stimulera regionens och landets tillväxt och att öka kvaliteten i grundutbildning och forskning.

Samverkan är organiserad centralt under universitetsdirektören. Mittuniversitetet erbjuder arbetsgivare möjligheten att köpa skräddarsydda utbildningar då ordinarie kursutbud inte är tillräckligt. Utformningen av utbildningen sker tillsammans med Mittuniversitetet. De kallas uppdragsutbildning och baseras på aktuell forskning.

Kommunerna i Jämtlands län, Västernorrland och Hälsingland har tillsammans med lärarutbildningsnämnden och statliga rektorsutbildningen Umeå bildat ett regionalt utvecklingsnätverk, RUN, som möjliggör att samla upp utvecklingsarbete i regionen och på det sättet medverka till att skolor och kommuner utbyter erfarenheter.

Mittföretagsforum och Mittforum är två ideella föreningar som arbetar för att öka kunskapsutbytet mellan universitetet och det omgivande samhället. Mittföretagsforum bestående av Svenskt Näringsliv, Handelskammaren Mittsverige, Företagarna samt Mittuniversitetet har bildats i syfte att utveckla Mittuniversitetets kontakter med näringslivet i regionen, framför allt med de små och medelstora företagen.

Mittforum består av länsstyrelserna och landstingen i Jämtlands och Västernorrlands län, campusorternas kommuner samt ytterligare ett antal kommuner i regionen. Föreningens ändamål är att samordna och kanalisera regionens stöd till Mittuniversitetets utveckling. Föreningen ska vidare samordna medlemmarnas samverkan med Mittuniversitetet inom olika områden och utgöra diskussionsforum för tydliggörande av universitetets roll och uppgifter i mittregionen.

För att öka studenternas koppling till arbetslivet och företag arbetar Mittuniversitetet med att säkerställa goda möjligheter till praktik, uppsatser och examensarbeten kopplade till en arbetsgivare. Mentorsprogram och fadderföretagsverksamhet erbjuds.

Landstingens samarbete med universiteten

Förutom samverkan mellan landstingen och universiteten, som redovisas på andra ställen i denna rapport, sker samverkan även i form av medfinansiering till projekt med anknytning till universiteten.

Landstingen finns även med som samarbetspart i några centrumbildningar.

Dessutom förekommer medverkan i referensgrupper för utbildningsfrågor och programutformning.

Samverkan mellan universiteten

Idag pågår insatser för ökad samverkan mellan Umeå universitet och Luleå tekniska universitet. De ska under åtta år tillsammans arbeta med nya metoder för nå ut med och kunna omsätta forskningsresultat till samhällsnytta.

Genom DARE, Development Arena for Research and Entrepreneurship, är det tänkt att universiteten ska dra fördel av gemensamma styrkor och stärka redan existerande samarbeten. Projektets målsättning är att skapa en bred bas för tillämpad forskning och ett nära samarbete mellan universiteten och med industri och andra aktörer.

DARE ska också sätta fokus på jämställdhetsfrågan. Ett uttalat mål är att försöka öka andelen kvinnliga företagare, innovatörer och rådgivare inom kommersialiseringssystemet. De flesta nyblivna företagare och innovatörer har över tid varit män men det finns många kvinnliga forskare, studenter och anställda som har bra affärsidéer som skulle kunna kommersialiseras i större utsträckning än tidigare. Därför kommer man på universiteten bl. a. genomföra riktade insatser till kvinnliga idébärare och icke svensktalande för att öka kunskapen om entreprenörskap.

DARE är uppdelat i sex olika delprojekt som har sin delprojektledare som ansvarar för att genomföra delprojektets planer.

- Delprojekt A – Teknisk framsyn inom två områden (gemensamt projekt)
- Delprojekt B – Gemensamt lärande – testarenor med kommersialiseringspotential (gemensamt projekt)
- Delprojekt C – Utveckling av entreprenöriella drivkrafter (Luleå tekniska universitet)
- Delprojekt D – Utveckling och etablering av en affärsplattform vid LTU (Luleå tekniska universitet)
- Delprojekt E – Nya verktyg för ökad kommersialisering av forskningsresultat (Umeå universitet)
- Delprojekt F – Triple Helix – ökad samverkan mellan universitet, näringsliv och samhälle (Umeå universitet)

Projektet är en del av Vinnovas Nyckelaktörsprogram, till vilket UmU och LTU valts ut att delta men finansieras även av Mål 2, Regionala fondens program för övre Norrland.

Verksamhetsförlagd utbildning

Samverkan sker mellan universitet, kommuner och landsting för att säkerställa verksamhetsförlagd utbildning. Detta beskrivs även under avsnittet samarbete avseende kompetensförsörjning.

Regionaliserad läkarutbildning

Läkarutbildningen vid Umeå universitet utökades från och med 2008 med 20 nya intagningsplatser och med ytterligare 17 från 2009. Det innebär totalt 195 platser per år. En förutsättning för den utökade läkarutbildningen är en regionalisering som innebär att 10 studenter per termin från vårterminen 2011 fullgör sina studier vid respektive Sundsvalls, Östersunds och Sunderby sjukhus som vid full utbyggnad kommer att ha 60 studenter vardera. Under 2008 har ett intensivt planeringsarbete startat mellan företrädare för Umeå universitet, regionlandstingen och regionförbundet.

Initiativet till regionaliserad läkarutbildning kommer från Umeå universitet och innebär att ett nytt sätt att bedriva läkarutbildningen ska utarbetas. Den regionaliserade läkarutbildningen ställer krav på samverkan mellan landstingens FoUU-verksamhet och det arbetet har påbörjats.

Gemensam forskarskola

En forskarskola i Hälsovetenskap är resultatet av samarbetet mellan Luleå tekniska universitet och Norrbottens läns landsting. Syftet med att organisera utbildning inom en forskarskola är:

- Att bidra till en strategisk kraftsamling kring för länet viktiga forskningsområden.

- Att utveckla forskningssamverkan mellan Luleå tekniska universitet och Norrbottens läns landsting.
- Att stärka professionell utveckling, samverkanskompetens och ge stöd till tvärvetenskapliga projekt.
- Att skapa en forskningsmiljö som ger stöd, struktur och sammanhang åt doktoranden.

Forskarskolan ska omfatta minst åtta doktorander varav minst fyra är anställda av Luleå tekniska universitet och minst fyra är anställda av Norrbottens läns landsting. Doktorander med annan arbetsgivare kan också antas. Det totala antalet bör ej överskrida 14 doktorander. Två disputerade föreståndare (en från LTU och en från NLL), varav minst en med docentkompetens, ansvarar gemensamt för driften av forskarskolan. Föreståndarna utses av rektor efter förslag från prefekt och forskningsledare från NLL.

FoU-samverkan på EU-arenan

North Sweden European Office är Norrbottens och Västerbottens gemensamma EU-kontor. Målet med verksamheten är att tillsammans med regionens företag, akademi och offentlig verksamhet skapa förutsättningar för att agera framgångsrikt på EU-arenan. Främst handlar det om att påverka och driva frågor som har betydelse för regionen i det europeiska samarbetet. Ett annat viktigt inslag i verksamheten är att stödja och uppmuntra regionens aktörer att ta del av EU:s finansieringsmöjligheter. Inom ramen för FoU bistår North Sweden regionens aktörer att påverka ramprogrammets utformning samt årliga arbetsprogram samt ger övergripande information om EU:s finansieringsmöjligheter och bistår regionens aktörer i aktiv medverkan på EU-arenan.

Ovanstående illustrationer kan dock vara ett argument för att gå ihop på EU-arenan, och då inte bara mellan Norrbotten och Västerbotten. Även grannlänen och till exempel Uleåborg och Vasa bör vara naturliga samarbetspartners samt samarbetet inom Barents och Arktiska områden.

Europaforum Norra Sverige

Europaforum Norra Sverige – de fyra nordligaste länens samarbete för att påverka EU – prioriterar forskning och utveckling. Vid det senaste forumet i Östersund 12–13 februari 2009 antogs ett positionspapper avseende forskning som inspel inför utformningen av den Europeiska unionens framtida forsknings- och innovationspolitik 2013 och framåt.

Följande starka forskningsområden lyfts fram som väsentliga för att uppnå målen med Lissabonagendan:

- Skogliga näringar,
- Energi
- Miljö och ett hållbart resursutnyttjande
- Gruv och Mineral
- Livsvetenskaper, vård- och hälsoforskning
- Upplevelseindustri och kreativa näringar
- Säkerhet och Sårbarhet
- Tillämpad IT och distansberoende teknik

Positionspappret och Brysselkontorens arbete syftar till ett proaktivt arbete med att påverka kommande skrivningar avseende prioriteringar för nästa programperiod.

Naturbruksgymnasierna

I kartläggningen ingår även naturbruksgymnasierna i länet trots att de inte räknas till högre utbildning. I en bilaga beskrivs förhållandena för naturbruksutbildningar i norra Sverige. När gymnasieskolans nuvarande programstruktur infördes i början av 90-talet infördes Naturbruksprogrammet på nästan alla dåvarande lantbruks-, trädgårds-, och skogsbruksskolor.

Skolorna hade nästan uteslutande landstingen som huvudman. Under de senaste 10 åren har många av skolorna blivit kommunala, dvs kommunen har blivit huvudman och de har ingått i respektive kommuns övriga utbud av gymnasieprogram. Ett antal har övergått till att bli friskolor. I Västra Götalandsregion är regionkommunen huvudman för alla 7 skolorna som finns i regionen.

Av Ansvarskommitténs betänkande framgår att naturbruksutbildningar ska ingå i regionkommunens ansvar där landstinget är huvudman för skolorna.

Norrbottnen har två skolor med landstinget som huvudman. Totalt elevantal är cirka 400. Västerbottnen har tre skolor med respektive kommun som huvudman. Totalt elevantal är cirka 340. I Västernorrland finns två skolor med landstinget som huvudman än så länge. Arbete pågår med att överföra skolorna till ett gymnasieförbund. Totalt elevantal är cirka 250. Jämtland har två skolor där landstinget är huvudman för en och den andra är en friskola. Totalt elevantal är cirka 200.

Under våren 2008 presenterade regeringen en proposition till riksdagen för beslut om hur gymnasieskolan ska se ut från och med 2009. I betänkandet SOU 2008:27 Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola framgår bland annat att de yrkesinriktade programmen ska ha en tydlig koppling till regionens krav på yrkesutbildningar, dvs ett tydligt samarbete med respektive bransch.

Generellt i landet minskar elevunderlaget till gymnasieskolan fram till 2014 med cirka 30 procent. Detta tillsammans med en viss osäkerhet inför den nya gymnasieskolan innebär att man runt om i landet arbetar med samordning av utbudet i gymnasiet genom att bilda olika typer av samverkansområden eller samverkansavtal.

Möjligheter finns att utveckla naturbruksgymnasierna i och med den nya yrkeshögskolan. I Norrbotten studeras möjligheterna att bilda en yrkeshögskola i regionen inom de gröna näringarna i allmänhet och inom bioenergi i synnerhet. Eftergymnasiala utbildningar inom dessa områden saknas i regionen.

Avslutande reflektioner

Norrland är en region med god tillgång till högre utbildning utifrån ett individ- och kompetensförsörjningsperspektiv. Universiteten är statliga myndigheter med hög grad av självständighet. Regionens fyra universitet är viktiga motorer i den regionala utvecklingen. Umeå universitet har fler studerande från andra delar av landet än Luleå tekniska universitet och Mittuniversitetet. Alla tre universiteten är dock såväl riksrekryterande som riksexporterande.

Universiteten befinner sig i en konkurrensutsatt situation nationellt och internationellt. Att följa dagens debatt om modernisering av de svenska universiteten och vad en ökad samverkan skulle innebära för regionens fyra universitet är nödvändigt i det fortsatta arbetet inom Norrstyrelsen.

Idag finns i samliga län etablerad samverkan mellan det offentliga och universiteten inom utbildning, forskning och samverkansuppgiften. Hur kan samverkan stärkas ytterligare och vilken roll ska regionkommunen ha i det arbetet?

Tillsammans har de fyra universiteten verksamhet i stora delar av regionen.

Fortsatt tillgång till decentraliserad utbildning och nätbaserade utbildningar är viktigt för regionen utifrån individ- och kompetensförsörjningsperspektiv. Samverkan kring dessa frågor är etablerad och det finns erfarenheter av samarbete över kommun- och länsgränser. Detta är positivt för regionen som har inomregionala skillnader, främst mellan kust och inland, avseende utbildningsnivå och övergång till högre studier. En kritisk faktor för den decentraliserad utbildningen är möjligheten att tillhandahålla hög kvalitet till rimliga kostnader. Även ett minskande befolkningsunderlag har betydelse. Vilken betydelse får detta för regionen och på vilket sätt kan regionkommunen involveras i detta?

I regionen finns ett 90-tal kvalificerade yrkesutbildningar. För att säkerställa regional relevans och spridning är samverkan i någon form av regionalt forum viktigt. Nya samverkanskonstellationer avseende kompetensförsörjningsfrågor med koppling till länets övergripande regionala strategier har påbörjats. Behovet av en tydlig regional nivå är tydligt.

Vid universiteten och forskningsinstitutionerna bedrivs forskning med internationell konkurrenskraft, såväl grundforskning som tillämpad forskning. Under de senaste åren har varje universitet arbetat med profilering av sina starka forskningsområden. Flera av dessa områden återfinns i de strategiska forskningsområden som pekas ut i forsknings- och innovationspropositionen och det ökade universitetens finansieringsmöjligheter.

På länsnivå görs idag insatser för att stärka regionens forskning. Det sker genom formaliserade samarbeten, ekonomiska satsningar på centrumbildningar, enskilda forskningsprojekt samt uppbyggnad av regionala innovationssystem. I länen finns erfarenhet av trippel helix-samverkan, det vill säga samverkan mellan akademi, samhälle och näringsliv, vid till exempel centrumbildningar och andra forsknings- och utvecklingsmiljöer.

Länen samarbetar idag inom ramen för Europaforum Norra Sverige med proaktiva insatser för att påverka inriktningen av nationella prioriteringar och kommande programperioder inom FoU-området.

FoUU-verksamheten vid de tre landstingen är av varierande omfattning. Inom ramen för Norrlandstingens FoU-råd pågår ett arbete för att stärka samverkan mellan de fyra nordligaste länen och att bygga upp gemensamma strukturer. Projektet Regionaliserad läkarutbildning är ett exempel på samverkan mellan de fyra nordligaste landstingen och universiteten. Samverkan bör fortsätta på inslagen väg och potentialen i vidareutveckling av redan etablerad samverkan tillvaratas.

FoU-verksamheten inom kommunsektorn är viktig för utveckling av kommunala verksamheter. Den utgår från kommunernas behov och syftar till att stärka kunskapsutvecklingen. Även här bör redan etablerad samverkan vidareutvecklas.

Verksamhetsförlagd utbildning är en viktig samverkansfråga för kommuner, landsting och universitet. Utbildningar inom hälso- och sjukvård liksom lärarutbildningen är beroende av verksamhetsförlagd praktik. Införandet av yrkeshögskolan med praktik kan komma att ställa ytterligare krav på samverkan för praktikplatser.

Universitetens tredje uppgift – samverkan med det omgivande samhället – är viktig. Samverkan ska vara utformad så att den kommer både näringsliv, universitet och samhället tillgodo. För en regionkommun blir samverkan med universiteten viktig utifrån flera perspektiv – kompetensförsörjning, kunskapsproducenter, attraktivitet, skapande av forsknings- och innovationsmiljöer och tillväxt.

Naturbruksgymnasiernas framtida organisation och möjlighet till samverkan kring yrkeshögskola inom gröna näringar bör studeras vidare.

Kartläggningsarbetet övergår nu till att tillsammans med andra aktörer formulera visioner, mål och strategier för området högre utbildning och forskning. I det arbetet blir dessa utmaningar och reflektioner viktiga inlägg.

Norrstyrelsens rapportserie

Norrstyrelsen har bildats för att förbereda sammanslagningen av landstingen i Norrbottens, Västerbottens och större delen av Västernorrlands län till en regionkommun med arbetsnamnet Region Norrland. Det är en ideell förening som bildats av de tre landstingen samt kommunförbunden i Norrbottens och Västernorrlands län och Region Västerbotten. Vid sidan av styrelsen och dess arbetsutskott är 140 förtroendevalda och ett stort antal tjänstemän från landsting, kommuner, kommunförbund/regionförbund, statliga myndigheter, näringsliv och andra organisationer engagerade i de många arbetsgrupper som förbereder regionbildningen. Med Region Norrland vill vi skapa förutsättningar för ett starkare och mer livskraftigt Norrland – en regionkommun som kan tillhandahålla hälso- och sjukvård och skapa utvecklingsförutsättningar på ett effektivare och uthålligare sätt än de tre landstingen var för sig kan göra.

För att informera om sitt arbete och skapa intresse och engagemang i regionfrågan kommer Norrstyrelsen att publicera stora delar av sitt arbete i en rapportserie. Följande rapporter kommer att ges ut under första halvåret 2009:

- 2009:1 **Statlig verksamhet i Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län**
- 2009:2 **Högre utbildning och forskning i Region Norrland**
En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för högre utbildning och forskning
- 2009:3 **Infrastruktur i Region Norrland**
En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för infrastruktur
- 2009:4 **Internationellt samarbete i Region Norrland**
En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för internationellt samarbete
- 2009:5 **Kultur i Region Norrland**
En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för kultur
- 2009:6 **Miljö och energi i Region Norrland**
En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för miljö och energi
- 2009:7 **Näringsliv och innovation i Region Norrland**
En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för näringsliv och innovation
- 2009:8 **Trafik i Region Norrland**
En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för trafik
- 2009:9 **Turism i Region Norrland**
En kartläggning av Norrstyrelsens arbetsgrupp för turism
- 2009:10 **Hälso- och sjukvård i Region Norrland**
Norrstyrelsens kartläggning av hälso- och sjukvården i Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland
- 2009:11 **Ekonomifrågor vid bildandet av Region Norrland**
- 2009:12 **Landstingens organisation i Region Norrland**
- 2009:13 **Fastighetsförvaltning och lokalförsörjning vid bildandet av Region Norrland**
- 2009:14 **Personalfrågor vid bildandet av Region Norrland**
- 2009:15 **IT-frågor vid bildandet av Region Norrland**
- 2009:16 **Informationsfrågor vid bildandet av Region Norrland**
- 2009:17 **Regional utvecklingsplanering i Region Norrland**
- 2009:18 **Utgångspunkter för formulering av vision och mål**

Rapporterna kan hämtas på: www.norrstyrelsen.se
Rapporterna kan också beställas ifrån: kontorsservice@vll.se

För vidare information:

Projektledare Jan-Åke Björklund (jan-ake.bjorklund@norrstyrelsen.se)
Huvudsekreterare Jörgen Olsson (jorgen.olsson@norrstyrelsen.se)